

9. Білас Л. В'ячеслав Липинський як історик кризової доби / Л. Білас // Липинський В.К. Твори. – Т. 3 / [ред. Лев Р. Білас, Ярослав Пеленський]. – Філадельфія : Східно-Європейський дослідний інститут ім. В.К. Липинського, 1991. – С. XXIII–LXX.
10. Білас Л. Краків, Женева і філіація «Кричевського» // Липинський В.К. Твори / В.К. Липинський. – Т. 2 / [за ред. Р. Залуцького, Є. Зиблікевич]. – Філадельфія-Пенсильванія, 1980. – С. XVII–XCVIII.
11. Смолій В. Богдан Хмельницький. Соціально-політичний портрет : наукове видання / В. Смолій, В. Степанков. – К. : Темпора, 2009. – 680 с.
12. Смолій В. Українська національна революція XVII ст. (1648–1676 рр.) / В. Смолій, В. Степанков. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – 447 с.
13. Яковенко Н. Шляхта в козацькій революції середини XVII ст. (полемічні зауваги до схеми В'ячеслава Липинського) / Н. Яковенко // Козацькі війни XVII століття в історичній свідомості польського та українського народів : матеріали Другої Польсько-Української Наукової Зустрічі (Львів, 12 – 13 жовтня 1995 р.) / [за ред. Леоніда Зашкільняка]. – Львів-Люблін, 1996. – С. 21–30.

The article is an attempt to ascertain views on the evolution of V. Lipinsky Hetman Bohdan Khmelnytsky relations with the Ukrainian nobility in 1648 – 1657's, the role of the noble status of the Ukrainian State in XVII century.

Key words: *W. Lipinski, B. Khmelnytsky, nobility, noble status, cossacks.*

Отримано: 1.07.2011

УДК 930.1:008+37]:061.2(=161.2)(438)«1867/1939»

Л. М. Коваль

УКРАЇНСЬКІ ГРОМАДСЬКІ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІ ТОВАРИСТВА В ПЕРЕМИШЛІ У 1867-1939 рр.: ІСТОРИОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ

У статті охарактеризовано і досліджено основні здобутки, напрацювання і документальні джерела, які стосуються історії українських громадських культурно-освітніх товариств у Перемишлі в 1867-1939 рр.

Ключові слова: *культурно-освітнє товариство, Перемишль, історіографія, документи, архів, фонд, джерело.*

Специфіку діяльності українських культурно-освітніх товариств Перемишля розкривають польські та українські наукові праці, тісно пов'язані з висвітленням історії міста й діяльності культурних і освітніх організацій, такі як: «*Zycie kulturalne Przemysla w okresie II Rzeczypospolitej*» («Культурне життя Перемишля у період II Речі Посполитої») під авторством Б. Філярецької, видані в Перемишлі у 1997 р. [23]. Книга складається з семи розділів. У першому розділі відтворені умови розвитку культурного життя Перемишля і охарактеризовані найважливіші культурні товариства та інституції міста. В другому розділі розглянуто діяльність

польських, українських і єврейських культурних і культурно-освітніх товариств.

Науковим товариствам присвячений п'ятий розділ. З цієї проблематики пов'язаний також розділ шостий, в якому відображена діяльність професійних культурних інституцій, якими були архіви, бібліотеки і музеї. У контексті детальної характеристики культурного життя Перемишля у визначених хронологічних рамках, велика увага приділена стрімкому розвитку видавничої справи, а також збільшенню кількості газет, журналів, часописів. Цим питанням присвячена сьома глава, де описані перемишльські друкарні, видавництва та книгарні. Незважаючи на те, що більшість розділів книги були написані ще до 1989 року, все ж таки були додані публікації пізніших років і тому зібраний матеріал є актуальним і представляє велику наукову цінність, яка заповнює прогалину в історіографії історії культури етнічних українських земель в складі II Речі Посполитої. Назви основних розділів: «Польські, українські та єврейські культурні товариства», «Життя театральне», «Перемишль – осередок музичного життя», «Перемишльська товариства наукові», «Архіви, бібліотеки і музеї» «Перемишльська преса».

Важливим джерелом до історії українських культурно-освітніх організацій є матеріали міжнародної наукової конференції «Перемишль і Перемиська земля протягом віків» (Перемишль-Львів 1996, 2001, 2003 рр.) упорядковані перемишлянином С. Заброварним і львів'янами М. Литвином та Ф. Стеблійом.

У 1996 р. побачив світ перший збірник наукових праць і матеріалів «Перемишль і Перемиська земля протягом віків» [5] за підсумками міжнародної наукової конференції, проведеної в Перемишлі 24-25 червня 1994 року Науковим товариством імені Т. Шевченка в Польщі. На його сторінках міститься цінна інформація, що безпосередньо стосується історії міста Перемишля, долі української частини його населення під різними окупаціями, розвитку просвітницького руху.

У серії наукових збірників Наукового товариства ім. Т. Шевченка в Польщі чільне місце посідають матеріали міжнародної наукової конференції «Перемишль і Перемиська земля протягом віків». Видатні діячі Перемищини» [6], яка відбувалася в Перемишлі 14-15 листопада 1998 року з нагоди 125-річчя НТШ і 80-річчя ЗУНР. У виданні вміщені статті про визначних діячів національного відродження родом з Перемишльщини, починаючи від учасників Перемишльського культурно-освітнього осередку початку XIX ст. і закінчуючи перемишлянами, які надали підтримку опозиційним процесам в Україні наприкінці 80-х рр. XX ст. На значному фактичному матеріалі створено нариси про багатьох перемишльських мислителів, дослідників, письменників і митців, охарактеризували діяльність Перемишльської гімназії та її педагогів й чільних представників перемишльської музичної школи. Науковий інтерес представляє каталог української періодичної преси Перемишля, наявної у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка НАН України. Книга розкриває невідомі,

маловідомі, або ж замовчувані за тоталітарного режиму сторінки минулого краю, відтворювані крізь призму діяльності визначних представників національного відродження.

У третьому збірнику наукових праць за матеріалами Міжнародної наукової конференції «Перемишль і Перемиська земля протягом віків. Інституції» [7], проведеної 11-13 квітня 2002 р. Науковим товариством імені Т. Шевченка в Польщі та Інститутом українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, опубліковані результати досліджень з історії Перемишльщини – Надсяння, проведених за останні роки. Вперше на основі великого комплексу історичних джерел простежено чимало аспектів із діяльності українських інституцій краю від княжої доби до середини ХХ ст.: політично-громадських, церковно-релігійних, освітньо-культурних, спортивних, видавничо-пресових та економічних. Привертає увагу окремий цикл доповідей, які репрезентують культурно-освітні і мистецькі інституції: перемишльський театр (Р. Пилицук, І. Спольська-Онишко), музичну школу (О. Зелінський, А. Кияновська, О. Попович), модерністське літературне середовище (В. Назарчук), «Просвіту» (М. Вавричин, Є. Луцько) та спортивні товариства (Б. Якимович, О. Вацеба). У низці публікацій простежено діяльність видавничих структур: українських періодичних видань Перемишля 20-30-х рр. (Ю. Ромашин), часописів «Український голос» (М. Трегуб) і «Перемиські дзвони» (М. Новосад) та економічних товариств та закладів: Народного дому в Перемишлі (С. Заброварний), перемиських кооперативів (С. Гелей). Загалом, матеріали збірника реконструюють широкий спектр питань інституційного розвитку суспільного життя українців Надсяння протягом століть, засвідчуючи багатомісячний процес утвердження цього краю як західного бастиону українства, його визначну роль у політичному та духовно-культурному житті українського народу.

Окремо увагу слід звернути на п'ятитомне «Дослідження з історії християнства на етнічному прикордонні» із серії «Polska – Ukraina 1000 lat sąsiedztwa» т. I, II, III, IV, V («Польща – Україна 1000 років сусідства»), виданої з ініціативи Південно-Східного наукового інституту в Перемишлі у 1990–2000 рр. [24-27]. Так, у першому томі з'ясовано місце християнства на польсько-українському пограниччі та взаємозв'язку культури і релігійного життя українців; у третьому томі виділені в окремий розділ студії з історії греко-католицької єпархії Перемишля; в п'ятому – зосереджені розвідки про місце і роль греко-католицької церкви в церкві Вселенській. У них обґрунтовується невід'ємна роль греко-католицької церкви у культурному і освітньому житті українського населення Перемишля, а також деталізується участь греко-католицького духовенства у діяльності українських культурно-освітніх товариств та організацій.

Цікавою за змістом і підходами видається колективна праця «Перемишль – західний бастион України» (Нью-Йорк – Філадельфія, 1961) [4], автори якої репрезентували інформацію про заснування та діяльність українських культурно-освітніх товариств, зокре-

ма, Б. Загайкевич – про освіту і школу в Перемишлі і В. Качмара та В. Савчак – про громадське і суспільне життя в Перемишлі між двома світовими війнами.

Певну інформацію про історію українських культурно-освітніх товариств містять мемуарно-наукові праці. Передусім, це історичний нарис про державну українську гімназію в Перемишлі «Де срібнолентий Сян пливе» багатолітнього учителя і останнього директора Перемишльської гімназії, відомого педагога, голови Товариства «Рідна Школа» у Німеччині, почесного доктора Українського Вільного Університету Степана Шаха [20], виданий у Німеччині в 1977 р. У ньому описується діяльність допорогового товариства імені св. Кирила – патрона гімназії та заснування першої бурси для учнів «ім. св. Николая» і «Гімназійного Інституту»; про утворення та діяльність «Кружка Родичів», його першої матури. У книзі також згадується про діяльність таких товариств: «Братство св. о. Николая», «Бурса ім. св. о. Николая», «Руске Педагогічне Т-во», «Дешева Кухня», «Просвіта».

Загалом, професор С. Шах є автором дев'яти науково-мемуарних та історичних творів і близько 200 публікацій. Його життєвий досвід та особисті переживання слугують неоцінним джерелом для осмислення місця і ролі перемишльської гімназії в культурно-освітньому житті міста і регіону. Це – своєрідний літопис українського шкільництва на рідних землях та на чужині, цінна пам'ятка про багатьох безіменних представників української еліти, котрі не жаліли сил, ризикували особистою кар'єрою та часто свободою і життям задля виховання для України її нових поколінь.

Книга Степана Шаха «Популярна історія товариства «Просвіта», присвячена характеристиці цілісності просвітньої організації, її філіалів і статутних положень, опублікована у Львові в 1932 р. під псевдонімом С. Перського [8]. Її автор стверджує, що «Просвіта» своїм ім'ям притягувала та єднала українське громадянство в одне міцне, ідейне товариство на рідних і чужих землях. «Її соняшниковий прапор лопоче там, де тільки українське слово гомонить, де тільки українське серце б'ється, бо глибока і тверда в нас віра, що «Просвіта» – це знамено перемоги» [8; с.252].

Філіали «Просвіти» на сторінках розвідки охарактеризовані наступним чином: «В організації «Просвіти» філії старші, ніж читальні. Перший статут Т-ва «Просвіта» з 1868 р. не дозволяв «Просвіті» оснóвувати філії. Другий статут із 1870 р. дозволяв повітові збори. Повітовий збір (себто збір членів «Просвіти» в повіті) мав радіти, як досягнути цілі Товариства в повіті, а вибраний збором повітовий виділ мав збирати датки від членів Т-ва та пересилати їх Виділові у Львові, а також займатися розпродажем книжок, виданих «Просвітою», уряджувати в повіті звіти, засновувати книгозбірні й читальні. Але до 1875 р. не вдалося заснувати ані одної філії, хоч заходи роблено в Тернополі, Коломиї, Перемишлі, а навіть у Кракові». Більш детальніше наведені статистичні дані по діяльності філій, тому книга є цінним матеріалом для розумін-

ня діяльності товариства, його діяльності в цілому в різних куточках світу. Безпосередня діяльність філії «Просвіти» в Перемишлі потребує глибшого дослідження».

Не можна оминати увагою дві ювілейні книги пам'яті до 100-річчя заснування Українського Інституту для дівчат у Перемишлі та Української державної чоловічої гімназії у Перемишлі. Ідея відзначення 100-річчя першої матури Української чоловічої гімназії в м. Перемишлі зародилася восени 1994 р. серед колишніх її випускників – сьогодні мешканців м. Львова, об'єднаних у Регіональне Суспільно-Культурне Товариство «Надсяння». Ювілейний комітет вирішив провести з'їзд колишніх учнів гімназії влітку 1995 року та видати ряд матеріалів, присвячених ювілею. Було розпочато пошук та збір архівних матеріалів для майбутнього ювілейного видання. Серед колишніх викладачів, учнів Перемишльської гімназії та їхніх родин було розповсюджено Звернення і своєрідний запитальник-анкета. Віднайшли практично всі гімназійні звіти та інші відповідні документальні матеріали, які зберігаються у Львівських архівах та бібліотеках. Редколегія зупинилася на назві «Українська державна чоловіча гімназія у Перемишлі» [10], хоча цей навчальний заклад у різні історичні періоди мав різні назви, які мінялися шість разів. Книга складається з двох частин – спогадів та словника викладачів, персоналу та учнів гімназії. Так само побачила світ й інша ювілейна книга «Український інститут для дівчат у Перемишлі. 1895-1995: Ювілейна книга пам'яті до 100-річчя заснування» [11]. Варто відзначити, що Український інститут для дівчат у Перемишлі відіграв велику роль у розвитку національної свідомості Надсяння, був не лише взірцевим закладом, який давав ученицям відповідні знання і готував до вищих студій, але й давав поштовх до активної громадської позиції, бажання долучитися до творення української культури в складі великої кількості культурно-освітніх організацій і товариств.

Цінними джерелами для дослідження діяльності українського культурно-освітнього товариства «Рідна школа» на теренах Перемищини є декілька праць Лева Ясінчука – громадського і освітнього діяча, народного учителя в Галичині і Буковині, визначного діяча товариства «Рідна школа», редактора і співавтора підручника для керівниць дитячих садків «Українське дошкілля» (1936 р.). Л. Ясінчук у працях «Азбука нації. Рідна школа та її вага» (Львів, 1931 р.), «Рідна школа» в ювілейному році» (Львів, 1931 р.), «50-літ «Рідної школи» [22] (Львів, 1931 р.), та інших розкрив, насамперед, значення національної школи у боротьбі за самостійність українського народу. Автор на історичних прикладах показав, як школа стримувала занепад нації у XVI-XVII ст. та змалював 50-річний шлях розвитку товариства «Рідна школа». Ведучи мову про післявоєнний період (1918-1931 рр). діяльності товариства, дослідник відзначив її «найбільший розгін». Л. Ясінчук звернув увагу на складні умови діяльності «Рідної школи» зупинився на розв'язанні основних завдань шкільництва для потреб рідного народу.

Найбільш ґрунтовним дослідженням з даної проблеми на сьогодні є монографія Г. Білавич і Б. Савчука «Товариство «Рідна школа» (1881-1939 рр.)» (Івано-Франківськ, 1999 р.) [9]. У ній зроблена спроба дати ретроспективний критичний аналіз стану освіти в Східній Галичині, теоретично обґрунтувати виникнення етапу ідеологічного та організаційного розвитку, виявити основні тенденції розвитку українських приватних навчальних закладів (дошкільних, початкових, середніх, фахових, вчительських семінарів), охарактеризувати освітньо-виховний процес у них, висвітлити зовнішні зносини УПТ. Вони вперше у вітчизняній історіографії ввели до наукового обігу маловідомі документи з архівів Львова та Івано-Франківська. У третьому розділі цієї монографії «Рідна школа» і процеси суспільно-політичного розвитку» започатковано розгляд проблем міжпартійної боротьби в Західній Україні за впливи в «Рідній школі», її участі в «органічному» секторі націоналістичного підпілля. Однак, досить побіжно розглядається діяльність філій товариства, зокрема, це стосується і філії у м. Перемишлі, тому дана тематика потребує більш глибокого вивчення.

Фонди Львівської Національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника містять значну кількість перемишльських періодичних видань із відомостями про українські громадські культурно-освітні товариства, їх діяльність і розвиток.

Перемишльська єпархія є однією з найдавніших в Україні та найстаріша в Галичині. Саме для потреб греко-католицької церкви в Перемишлі стали виходити перші періодичні видання. Протягом п'ятидесяти років, з 1889 по 1939 р., видавався орган перемишльської єпархії, спочатку під назвою «Вісник перемишльської єпархії» (1889-1918 рр.), а згодом «Перемишльські єпархіяльні відомості» (1919-1939 рр.) під редакцією о. Миколи Денька. Основною ціллю видання була централізована організація діяльності священнослужителів, ознайомлення їх та пастви з розпорядженнями та рішеннями Консисторії, вміщення коротких оглядів найважливіших подій у житті Греко-католицької церкви, висвітлення діяльності самої Консисторії та Єпархіяльного Ординаріату, зрідка інших інституцій міста і повіту, що мали безпосередній вплив на самодостатнє та фізично і духовно гармонійне життя українців міста та повіту. Саме видання подіялося на дві частини: у першій друкувалися розпорядження Єпископа Перемишльської, Самбірської та Сяноцької Єпархій Йосифата Коциловського, проповіді, звернення до парафіян Папи Пія XI: у другій частині описувалося становище в українській школі, взаємозв'язок таких інституцій, як церква і школа, друкувалися повідомлення про боротьбу з неграмотністю, статус української мови, діяльність таких інституцій як: «Вдово-сирітський інститут в Перемишлі», «Товариство ім. св. Ап. Петра» для допомоги убогим Церквам Перемишля Перемишльської єпархії, Інтернат сс. Василянок, «Єпархіяльна поміч», Духовна семінарія, Дяковчительський інститут. [Українська преса Перемишля,

Інституції, ст. 471]. До церковної періодики зараховують «Шематизм греко-католицького духовенства». У фондах ЛНБ ім. В. Стефаника зберігається перемишльський шематизм духовенства за сто літ (1828-1929 рр.).

З 1909 року перемишльська «Народна Рада» стала видавати суспільно-політичний двотижневик «Перемиський Вісник» (1909-1912 рр.), редактором якого був В. Кіцила, а з 1910 р. – М. Винярський.

Після Львова і Коломиї, місто Перемишль було третім осередком українських періодичних видань Галичини в період між двома світовими війнами. Тут вийшли 22 періодичних видання. Учителі перемишльської гімназії Дмитро Грегोलинський став у 1919 р. видавати тижневик «Український голос», що виходив у 1919-32 роках, спершу на платформі Трудової партії, в 1920-1929 рр. – гетьманського руху (видавець і редактор Д. Грегोलинський). Із 1929 року тижневик видавався як неофіційний орган ОУН. Його редакторами працювали Є. Зиблікевич, З. Пеленський. Активними дописувачами часопису були такі видатні ідеологи українського націоналістичного руху, як д-р Юліан Васиян та інженер Осип Бойдуник. Газета містила рубрики: «Що чувати в світі?», «З України», «Всячина», «З театру», «З мистецького життя», «З життя і мистецтва», «Політичні вісті тижня», «Студентські справи», «Дописи», «Надіслане». На шпальтах видання нерідко з'являлася інформація про діяльність українських навчальних закладів і культурно-освітніх товариств, зокрема висвітлювалася робота «Рідної школи», «Просвіти», «Союзу українок». «Український голос» був частково конфіскований і остаточно заборонений польською адміністрацією в 1932 р. Після його ліквідації за редакцією Євгена Зиблікевича тимчасово виходила газета «Наша земля», а в 1935-1937 рр. він був редактором спортивного перемишльського тижневика «Змаг». У 1935 р. «Наша земля» видавалася за редакцією Євгена Домарадського, як орган УНДО. В 1928 р. з'явилося друковане видання товариства «Єпархіальна поміч» «Бескид» за редакцією о. Онуфрія Орського та о. Володимира Яценківа. В 1933 р. видавництво і редакцію тижневика очолив Юрій Костюк, який змінив і його назву на «Український Бескид». Газета побачила світ завдяки діяльності єпископа Йосифата Кцилоського. Основна мета видання полягала в тому, щоб «стати провідником і дорадником широких мас вірних у найважливіших питаннях життя, в справах віри, звичаїв і церкви... плекати у своїх читачів католицький світогляд, вказувати на небезпеки, які загрожують св. церкві в цілм світі, а зокрема в нашм народі й у нашій єпархії». Часопис акцентував свою увагу на державній незалежності і єдності українських земель, освіті та вихованні молоді, національній культурі, діяльності різноманітних українських товариств, спілок та організацій.

На короткий час з'являлися і зникали також інші назви українських газет різних політичних напрямків. В останні довоєнні роки виходили ще: двотижневик для сільської молоді «Прорив» (1936-

1937 рр.), двотижневик «Надсянська земля» (1938-1939 рр.), який редагував Ю. Костюк [7, с.29].

У відділі Українки Львівської Національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника зберігається статут товариства «Дешева кухня» в Перемишлі за 1911 р. Документ є цінним джерелом для історії діяльності товариства, основною ціллю якого була матеріальна допомога бідній шкільній молоді. Для досягнення поставленої мети товариство утримувало дешева кухню, організовувало допомогу грошима, забезпечувало житлом в період канікул бідної шкільної молоді. Щоб дістати кошти на втілення у життя мети, члени товариства проводили наукові читання, театральні вистави, концерти.

Найбільше документальних відомостей про заснування, розвиток і діяльність українських громадських культурно-освітніх товариств знаходиться у фондах Державного архіву Львівської області та Центральному державному історичному архіві України в м. Львові. Зокрема, у Центральному державному історичному архіві України в м. Львові найбільшу цінність мають: звіт про діяльність Педагогічного товариства за 1884-1885 рр. в Перемишлі [18], статут товариства «Союз» в Перемишлі [16], статут товариства «Руський Театр» в Перемишлі (1907 р.) [17], статут «Товариства руських жінок» у Перемишлі (1895 р.) [15], матеріали, що стосуються діяльності католицького товариства «Братство св. о. Миколая в Перемишлі» [12], статут «Спілки навчаючої молоді» [13], статут товариства «Просвіта» та прохання про його затвердження [19], Статут товариства «Читальня наукова» [14].

У фондах Державного архіву Львівської області зосереджені такі документи, як: статут Драматичного Товариства ім. Лесі Українки та матеріали про його реєстрацію (товариство діяло в Перемишлі в 1927-1938 рр.), статут «Музичного товариства ім. Миколи Лисинка» і документи пов'язані з діяльністю товариства періоду 1924-1938 рр. [2], статут товариства «Родительський Союз в Перемишлі» та дотичні документи які стосуються діяльності товариства з період 1928-1938 рр. [3], статут товариства «Українська бесіда» в Перемишлі за 1905 р. та змінений статут даного товариства за 1936 р. [1].

Велика кількість джерел, описаних вище, потребує детального аналізу та систематизації для того, щоб виділити основний матеріал, який безпосередньо стосується історії українських культурно-освітніх товариств у Перемишлі в 1967-1939 рр.

Список використаних джерел:

1. Державний архів Львівської області. – Ф. 1. Львівське воєводське управління 1921–1939 рр. Будівельний відділ з тематичним і місцевим каталогом. – Оп. 54. – Спр. 3022. «Українська бесіда» в Перемишлі (1935 р.).
2. Там само. – Ф. 1. Львівське воєводське управління 1921–1939 рр. Будівельний відділ з тематичним і місцевим каталогом. – Оп. 54. – Спр. 3046. Філія Львівського музичного товариства ім. Миколи Лисенка в Перемишлі.

3. Там само. – Ф. 1. Львівське воєводське управління 1921–1939 рр. Будівельний відділ з тематичним і місцевим каталогом. – Оп. 54. – Спр. 3925. Статут Общества «Родитильський Союз» в Перемишлі.
4. Перемишль – західний бастион України : зб. матер. до історії Перемишля і Перемиської землі, зладжений редколегією під проводом проф. Б. Загайкевича. – Нью-Йорк; Філадельфія, 1961. – 414 с.
5. Перемишль і Перемиська земля протягом віків / Наукове товариство ім. Шевченка у Польщі ; під ред. С. Заброварного. – Перемишль; Львів, 1996. – 367 с.
6. Там само. – Вип. 2. Видатні діячі Перемищини / під ред. С. Заброварного ; Наукове Товариство імені Т. Шевченка в Польщі, Видавничка Рада в Перемишлі. – Перемишль; Львів : [Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України], 2001. – 350 с.
7. Там само. – Вип. 3. Інституції / Наукове товариство ім. Шевченка у Польщі; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України ; під ред. С. Заброварного. – Львів, 2003. – 524 с.
8. Перський С. Популярна історія товариства «Просвіта» / С. Перський. – Львів : Просвіта, 1932. – 268 с.
9. Товариство «Рідна школа» (1881-1939 рр.) / Г. Білавич, Б. Савчук. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1999. – 208 с.
10. Українська державна чоловіча гімназія у Перемишлі. 1895-1995 / упоряд. І. Гнаткевич. / Львів. рег. суспільно-культурне т-во «Надсяння», Мале спільне науково-виробниче підприємство «Некрополіс». – Дрогобич : Відродження, 1995. – 304 с.
11. Український Інститут для дівчат у Перемишлі. 1895-1995: Ювілейна Книга Пам'яті до 100-річчя заснування / Львів. рег. суспільно-культурне т-во «Надсяння», Мале спільне науково-виробниче підприємство «Некрополіс» ; упоряд. Ігор Гнаткевич. – Дрогобич : Відродження, 1995. – 167 с.
12. Центральний державний історичний архів України м. Львів. – Ф. 146. Галицьке намісництво. – Оп. 54. – Спр. 2797. Греко-католицьке т-во «Брацтво св. о. Ніколая в Перемишлі». – Арк. 59.
13. Там само. – Ф. 146. Галицьке намісництво. – Оп. 58. – Спр. 597. «Спілка навчаючої молоді» в Перемишлі. Статут.
14. Там само. – Ф. 146. Галицьке намісництво. – Оп. 58. – Спр. 830. Статут товариства «Читальня наукова» в Перемишлі.
15. Там само. – Ф. 146. Галицьке намісництво. – Оп. 58. – Спр. 965. «Товариство руських жінок».
16. Там само. – Ф. 146. Галицьке намісництво. – Оп. 58. – Спр. 966. Товариство «Союз».
17. Там само. – Ф. 146. Галицьке намісництво. – Оп. 58. – Спр. 1201. «Руський театр» у Перемишлі.
18. Там само. – Ф. 178. Кураторія Львівського шкільного округу, м. Львів. – Оп. 2. – Спр. 5561. Звіт про діяльність Педагогічного товариства за 1884-1885 рр. в м. Перемишль.
19. Там само. – Ф. 348. Товариство «Просвіта», м. Львів. – Оп. 1. – Спр. 4269. Матеріали про діяльність т-ва «Просвіта» в м. Перемишлі та репресії з боку окупаційних органів (статистичні відомості, інформація, розпорядження) 1891-1935.
20. Шах С. Де срібнолентий Сян пливе / С. Шах. – Брюссель, 1977. – 141 с.
21. Шематизм греко-католицького духовенства злучених епархій Перемиської, Самбірської і Сяницької на рік Божий 1938-39 рр. – Перемишль : Накл. Греко-Католицької Єпископської Консисторії, 1938. – 168 с.

22. Ясінчук А. 50 літ «Рідної школи», 1881-1931 / А. Ясінчук. – Львів : Рідна шк., 1931. – 176 с.
23. Bogumiła F. Życie kulturalne Przemysła w okresie II Rzeczypospolitej / F. Bogumiła. – Przemysł, 1997. – 178 s.
24. Polska – Ukraina: 1000 lat sąsiedztwa / T. 1: Studia z dziejów chrześcijaństwa na pograniczu etnicznym / Pod red Stanisława Stępnia. – Przemysł : SIP «Praca», 1990. – 286 s.
25. Ibid / T. 2: Studia z dziejów chrześcijaństwa na pograniczu kulturowym i etnicznym / Pod red Stanisława Stępnia. – Przemysł : SIP «Praca», 1994. – 438 s.
26. Ibid / T. 3: Studia z dziejów greckokatolickiej diecezji przemyskiej / Pod red Stanisława Stępnia. – Przemysł : SIP «Praca», 1996. – 334 s.
27. Ibid / T. 4: Katolickie unie kościelne w Europie środkowej i Wschodniej – idea a rzeczywistość / Pod red Stanisława Stępnia. – Przemysł : SIP «Praca», 1998. – 456 s.
28. Polska – Ukraina: 1000 lat sąsiedztwa / T. 5: Miejsce i rola kościoła greckokatolickiego w kościele powszechnym / Pod red Stanisława Stępnia. – Przemysł : SIP «Praca», 2000. – 358 s.

The article described and investigated the main achievements, developments and documentary sources concerning the history of the Ukrainian public cultural and educational organizations in Przemysl in the 1867-1939.

Key words: *cultural and educational organizations, Przemysl, historiography, documents, archives, fund, source.*

Отримано: 18.09.2011

УДК 94(477)«1917/1918»:070:355

С. В. Михайлова

УРЯДОВА ВІЙСЬКОВА ПРЕСА ДОБИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ ТА УНР

У статті розглядається процес створення урядової військової преси в період Центральної Ради України, а також аналізується її вплив на ситуацію в країні.

Ключові слова: *уряд, військова преса, генеральний комітет, вісник, агітація, Центральна Рада.*

Дослідження періоду 1917-1918 рр. свідчить, що інформаційна діяльність урядів відіграла значну роль у впровадженні політичних ідей. Поява власних друкованих органів давала можливість повернути на бік тієї чи іншої політичної партії різні прошарки населення. Для ефективної політичної діяльності необхідна була наявність злагодженого ланцюжка: «політична партія – інформаційна служба – населення». Досягти цього без створення друкованого органа було практично неможливо. Адже преса створює максимальні можливості для поширення інформації серед різних прошарків населення і справляє значний вплив на формування ідеологічних засад існуючої влади.

Незважаючи на те, що протягом останнього десятиріччя в Україні появилось досить багато праць, присвячених дослідженню українських визвольних змагань, комплексного дослідження